

KÜRESELLEŞME VE EKONOMİK KÜRESELLEŞME

İbrahim AYTEKİN*

Özet

Küreselleşme ile paralel bir şekilde ekonominin küreselleşmesi, serbestleşmesi ve ekonomik küreselleşme ile birlikte dünyanın tek bir pazar haline gelmesi ve bu bağlamda ülkelerin birbirine olan ekonomik bağlarının daha da artış gösterdiğini gözlemlemekteyiz. Ekonomik serbestleşme ve ekonomik küreselleşme ile birlikte Dünya'nın dış ticaret hacmi yükselmiş, sermaye akışkanlığı hızlanmış ve çeşitli ekonomik kuruluşlar kurulmuştur. Son olarak ekonomik küreselleşmenin asıl amacı Dünya da gerçekleşen ekonomik krizlere karşı çeşitli politikalar uygulayarak krizleri önlemek ve ortadan kaldırmaktır. Bu çalışmada sürekli gelişen, hızlı bir şekilde yayılan ve yaşadığımız bu dönemlerde aşağı yukarı tüm dünyayı etkisi altına almış olan küreselleşme kavramının tanımı, tarihsel gelişimi ve küreselleşmenin birbiriyle ilgili temel unsurları üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda küreselleşmenin mevcut durumu, günümüzde ülkeler ve toplumları üzerindeki etkileri belirtilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve soysa-kültürel yapılara etkileri, olumlu ve olumsuz yönleri anlatılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Küreselleşme, Dünya, Ekonomi, Serbestleşme,*

GLOBALIZATION AND ECONOMIC GLOBALIZATION

Abstract

We observed globalisation provide to economy globalisation and liberity. World became big and one market with economic globalisation. Thus countries economic relations increased. In this case trading volume of world increased and some economic foundation established. Final say, the main goal of globalisation control of the world economy thus prevent economic crisis. In this article, the authors mention about globalisation which developing constantly and get under the influence all over world and its description, historical development its relation each basis element of globalisation. Then mention situation of globalisation and influence under the modern society.

Key Words: *Globalisation, World, Economy, Liberalization,*

---

* İbrahim Aytekin Yüksek Lisans Öğrencisi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Politikası Anabilim Dalı, ibrahimaytekin63@gmail.com

Giriş

Siyasi, ekonomik, teknolojik ve sosyo-kültürel gelişmelerin damgasını taşıyan küreselleşme süreci, hızlı bir şekilde, günümüze ait siyasi ve akademik tartışmalarda, önemle üzerinde durulan ve analizi yapılan kavramlardan biri haline gelmiştir(Çelik, 2012: 57-58). Özellik 1980 sonrasında Dünya ekonomisinin serbestleşmesi ve Bretton Woods sisteminin çökmesi ile birlikte Dünya ekonomisinin küreselleşmesi ivme kazanmıştır. Günümüzde bir ülkede yaşanan ve ekonomiyi etkileyen olumsuz veya olumlu bir olay karşısında gerek olayın yaşandığı ülkede, gerek başka ülkelerde ekonomiyi etkilemesi bize ekonominin küreselleştiğini ve ülkelerin ekonomik olarak bir birilerine bağımlı olduklarını göstermektedir. Bu bağlamda dünyanın birçok yerinde aynı ekonomik dalgalanmaların, ekonomik daralmaların veya ekonomik genişlemelerin yaşanması dünyanın tek bir ekonomik pazar olma yolunda olduğunu göstermektedir. Ekonominin hızlı bir şekilde uluslararasılaşması aslında küreselleşmenin ekonomik amaçlı olduğunu fikrini güçlendirmektedir.

Ekonomik amaçla başlayan küreselleşme olgusu, iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki büyük bir sıçrama ile birlikte günümüzde artık toplumları hemen hemen bütün açılardan etkileyen bir sürece ve duruma gelmiştir(Türe, 2001: 4). Geniş çapta ekonominin küreselleştiğini gözlemlese de, küreselleşmenin sadece ekonomik olmadığını söyleyebiliriz

Bu çalışmada birinci bölümde küreselleşme kavramı ve gelişimi, ikinci bölümde ise küreselleşme ile ekonomi arasında ki etkileşimden söz edilmektedir. Ekonomik anlamda küresel entegrasyonun pek çoğuna göre en önemli safhası, artan ekonomik ilişkilerdir. Dünyanın gittikçe tek bir pazar haline geldiği ve işgücü ile sermayenin hızlı ve esnek bir şekilde dünya üzerinde hareket ettiği fikri ileri sürülmektedir. Bu doğrultuda işgücü ve sermayenin dünya üzerinde hareket etmesi ile küreselleşmeden ekonomik küreselleşmeyi kastetmektedir.

1. Küreselleşme Kavramı Ve Gelişimi

İçinde bulunduğumuz şu zaman diliminde dünya çapında hızlı bir değişim süreci yaşanmaktadır. Bu değişimlerden şüphesiz ki en önemlisi küreselleşmedir. Küreselleşme kavramsal olarak çok eski olmasına karşın, 1950'lerden itibaren sıkça kullanılmaya başlanmıştır.

“Küreselleşme; ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda bazı orta değerlerin yerel ve ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılması olarak tanımlanmaktadır”(Özkan, 2006: 4).

Küreselleşme tarihsel olarak çok eski bir olgudur. Küreselleşmenin tarihi değişik coğrafyalarda hayatlarını sürdüren insan grupları arasındaki münasebetlerin tesis edildiği zamana kadar dayanmaktadır. 19. yüzyılın sonlarından 1914'lere kadar geçen zamanda, küreselleşmenin, temelde iktisadi anlamda, fazlasıyla ileri düzeyde olduğu görülmektedir. Bu dönemde, uluslararası

ticareti kısıtlayıcı engel ve tarifeler yok denecek seviyelere kadar düşmüş, küresel piyasaların entegrasyonu derinleşmiş, ulaşım maliyetleri ve uluslararası sahada kişilerin serbest dolaşımı önündeki kısıtlamalar en düşük düzeylere inmiştir.(Bayar, 2008: 27).

“Küresel” kavramı ilk olarak, Marshall McLuhan’ın, “Komünikasyonda Patlamalar (1960)” adlı kitabında, bu yeni süreç için “Global Köy” terimini kullanmasıyla literatüre girmiştir. Küresel kavram, 1980’lere doğru Harvard, Stanford, Columbia gibi dünyaca ünlü Amerikan işletme okullarında kullanılmaya başlanmış ve aynı zamanda bu okullardan yetişen bazı ekonomistlerce tarafından güncelleştirilmiştir. Benzer yıllarda uluslararası ekonomik kuruluşların yayınlarında ve raporlarında kullanılmaya başlanmıştır(Hasanoğlu, 2001: 72).

Küreselleşmeye, evrendeki mekânsal sınırların önemini yitirerek, toplumların bütünleşmesi, birleşmesi ve dünyanın tek bir yer olarak algılanması gibi simgesel bir anlam ve ifade yüklenmektedir. Dünyanın küre olma durumundan, küreselleşme olgusuna ulaşıldığı söylenmektedir. Küreselleşme olumlu anlamda; mal ve hizmet ticareti, teknik bilginin değiş tokuş edilmesi, yurtdışında fabrika ve şirket kurmak veya satın almak, hisse senedi, tahvil ve bono gibi finansal varlıklara ulusaşırı yatırım yapmak şeklinde ifade edilmektedir(Harford, 2008:241).

Aslında geçmişe şöyle bir baktığımız zaman küreselleşmenin eski bir olgu olmasına rağmen, küreselleşme kavramının 1950’li yıllardan sonra sık kullanılmaya başlandığı ve küreselleşmenin literatüre yeni girdiğini görmekteyiz.

Küreselleşmenin entegrasyon, küçülme, birleşme, etkileşim, bilgi gibi kelimeleri anımsatmasının yanında kültür ve dolayısıyla kimlik manasında meydana getirdiği etkiler düşünüldüğünde, küreselleşme kelimesine daha kapsamlı bir sorumluluk yüklemek gerekir. Kavram, sosyal bilimlerin aşağı yukarı tamamıyla doğrudan ve dolaylı bir şekilde etkileşim içinde olmasına rağmen ekonomiyle ilişkisi yönünden daha geniş ve derin bir literatür sunmaktadır. İnsana ait pek çok alanda dönüşüme yol açan küreselleşmenin tehditleri ve fırsatlar veya her iki durumun olumlu ve olumsuz etkileri altında birden fazla tanım ortaya çıkmaktadır(Seyfi; Çelik, 2009: 282).

Ulusal kültürlerin, ekonomilerin ve sınırların esneklediği, hemen hemen bütün alanda yeni ve farklı eğilimlerin güç kazandığı günümüz dünyasında, elektronik bilgi iletişimi, biyolojik alanda endüstriyel yeni hammaddeler, yeni enerji sistemleri, uzay teknolojilerindeki yenilikler ve her şeyden önemlisi çevresel alanda yapılan yatırımların yönlendirdiği yeni bir ekonomik yapılanma ortaya çıkmıştır. Bu yeni ekonomik yapılanmanın sonuçları ise; küresel bütünün, kültürel, sosyolojik, ekonomik ve teknolojik alanlarında yaygın bir şekilde yaşanmaktadır. Baş döndürücü bu gelişme ve değişimler özellikle de son yirmi - yirmi beş senede iletişim ve ulaşımındaki gelişmelere paralel olarak yeni arayışlar, anlayışlar ve yaklaşımlar ortaya çıkarmıştır(Çelik, 2012: 57-58).

Küreselleşme kavramı aslında üç temel başlık üzerine sistemli bir şekilde incelenebilir. Bu başlıklar ekonomik küreselleşme, siyasal küreselleşme ve sosyo-kültürel küreselleşme olarak gruplandırılabilir.

Ekonomik alanda küreselleşme, genel anlamda ülke ekonomilerinin dünya ekonomisiyle entegrasyonunu dünyanın tek bir pazarda birleşerek bütünleşmesini ifade etmektedir. Başka bir deyişle ekonomik küreselleşme, ülkeler arasında sermaye, mal ve emek akışkanlığının artış göstermesi sonucu ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin yaygınlaşması ve ülkelerin birbirlerine yakınlaşması demektir. Ekonomik küreselleşme sürecinde, mal ve hizmetler ile uluslararası sermaye hareketleriyle ilgili sınır-ötesi işlemler çeşitlenerek artış göstermekte ve teknoloji dünya çapında daha hızlı bir biçimde yayılmaktadır(Aydemir, Kaya, 2007: 268).

Finansal anlamda küreselleşmenin ortaya çıkışını teknolojik gelişmelerden ziyade sermayenin kendini yeniden oluşturma çabalarında aramak daha doğru olacaktır. Teknolojik gelişmeler bu çabaların kısa sürede başarıya ulaşmasında katalizör niteliğindeki unsurlardır. Tarihi süreç içerisinde sermayenin kendini yeniden yaratması ticaret, üretim ve spekülâtif sermaye hareketleri ile olmuştur. Dolayısıyla finansal anlamda küreselleşmenin temellerini geçmişin sermaye birikimi ilişkilerinde ve bu ilişkilerin sonuçlarında aramak daha doğru olacaktır(Selen, 2004: 22).

Üretimde küreselleşme ise, şirketlerin sınır aşırı otonom sermaye yatırımı, sınır ötesi iştirak, fason imalat anlaşmaları ve diğer yöntemlerle mal ve hizmet üretim faaliyetlerini kendi ülkelerinin dışına yaymalarını(DPT, 1995: 10). Gelişmiş ülkelerin şirketleri eskiden beri menşe ülke dışında ve özellikle birincil meta sektörlerinde, yatırım yapa gelmişlerdir. 1970'li yıllarda başlayan ekonomik kriz ile birlikte üretimin küreselleşmesi hızlanmıştır. Ekonomik kriz, birçok işkolu sektöründe Fordizmin; üretim çizgisi üzerinde bir örnek kitle üretiminin; sağladığı ve ölçek tasarruflarına dayanan etkinlik kazanımlarının sınırlarına ulaşılması ile açıklanmaktadır. Ölçek tasarruflarının sınırlarına varılınca batılı gelişmiş ülkelerde verim artışı hız kesmiştir. Verim artışının hız kesmesi ve Doğu Asya'dan gelen rekabetin karşısında Batılı gelişmiş ülkelerin sanayicileri, üretimin örgütlenme tarzını değiştirmekte, sanayiye yeniden yapılandırmaktadırlar (DPT, 1995: 10).

Politik küreselleşme, bir devletin, ülkesi üzerinde mutlak hakimiyet sağlama gücünü yitirmesi; dil, din, cinsiyet etnik köken, bayrak, toprak, vb. siyasal, sosyo-kültürel semboller düzeyinde tek tip bir yapıya inşa edilen ulus-devletin yerine/yanında uluslar arası kuruluşların öne çıkması; bir devletin iç işlerine demokrasi, insan hakları ve özgürlükler temelinde bahanesiyle dış müdahalelerin yoğunluk kazanması biçiminde nitelendirilebilir(Türe, 2011: 4). Sosyo-kültürel açıdan ise küreselleşme; Değişimin hızla yaşandığı dünyamızda toplumsal yaşamın bütün alanında değer yargılarının, alışkanlıkların, kültürlerin değiştiğini gözlemlemekteyiz. Tüketim alışkanlıkları, giyim, eğlence, gelenek ve görenekler evrensel boyutta birbirine benzemeye başlamıştır. Küresel kültürün

etkisi ile yerel kültürler kendisini bu küresel kültürün (İnternet, televizyon, sinema v.b.) etki alanına kendisini teslim etmiştir(Taner, 2004: 21).

Küreselleşme süreci birbiriyle bağlantılı birçok alanı kapsıyor olmasına karşın, bugünün literatüründe küreselleşmenin kavramsallaştırması pazar ekonomisi merkezli liberal görüşün tekelindeymiş gibi görünmektedir. Özellikle, ekonomik alandaki bağlantılar ağının yoğunlaşması, toplumların birbirlerine dahi bağımlı hale gelmesi, serbest ticaret, doğrudan yabancı yatırımlar ve mali kaynakların serbest hareketi gibi günlük hayatı yakından ilgilendiren konuların yoğunluklu olarak tartışılması nedeniyle küreselleşme, liberal ideolojinin yeni bir ifade şekli olarak algılanmaktadır. Halbuki dünya çapında ekonomik ilişkiler ağının sanayi devrimi sonrası dönemde yoğunlaşması küreselleşme sürecinin itici en önemli sebebi gibi görünse de, bugün gelinen çizgi itibari ile dünya çapındaki ekonomik ilişkiler ağı, küreselleşme sürecinin alt süreçlerinden biri olarak kabul edilmelidir. Fakat literatürde bu alt süreç bütün bir küreselleşme sürecini tanımlar duruma gelmiştir(Ateş, 2006: 27).

Şimdi de küreselleşmenin pozitif ve negatif yanlarına kısaca bir göz atarsak, pozitif yönlerinin ilkinde göre toplumlardaki eşitsizliklerin kaynağı yapısal ve toplumsal değil, şahsidir. Ferdin işsizliğinden ekonomik süreçler değil, değişime uyum sağlayamayan fert sorumludur. İkinci olumlu söylem, dikkatleri adalet kavramına çekmektedir. Buna göre küreselleşen dünyaya uyum sağlayamayan fertlerin gerçekte hak etmedikleri “refah hakları” savunulduğu sürece, ekonomik girişimcilik engellenir. Bu durum sorunlu adalet kavramının sürekli biçimde beslenmesine neden olur. Üçüncü pozitif durum, dikkatleri daha çok devletin toplumsal ve ekonomik yaşamı düzenleme işlevlerine yöneltmektedir. Bu söyleme göre devlet, toplumsal ve ekonomik yaşamı düzenleme görevini hangi ölçüde aza indirip, bunu büyük ölçüde bireysel fırsat eşitliğine dayalı ahlak ilkesi çerçevesinde değerlendirirse o ölçüde demokratik olabilir. Böylelikle demokratik devlet, daha çok “bireycilik” ve özgürlük anlayışı ile daha az devlet müdahalesinin gerektirdiği özelliklere sahip olarak, bireyler için daha fazla yararlar sağlayabilir(Balay, 2004: 63).

Öte yandan küreselleşmenin negatif yönlerine göz atacak olursak, Küreselleşmeyi olumsuzlayan ilk söylem, küreselleşmeyi “ideolojik bir kurgu” olarak değerlendirmektedir. Bu söyleme göre küreselleşme, küresel sermayenin ve serbest pazarın dünya üzerindeki egemenliğini pekiştirmeye yarayan ideolojik bir araçtır. Buda haliyle küreselleşme karşı konulması gereken bir süreç olarak öne çıkmaktadır. İkinci negatif söylem, küreselleşmenin kültürel boyutuna vurgu yapmaktadır. Buna göre küreselleşme, batı değer ve yaşam biçimlerinin hegemon olduğu tek bir dünya oluşturarak, dünya ölçeğinde kültürel bir örnekliliği niteleyen bir süreç olması sebebiyle olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Küreselleşmeye ilişkin üçüncü negatif söylem ise, onun, kendine özgü işleyiş yasaları olan, bağımsız ekonomik bir süreç olduğu görüşüne dayanmaktadır. Bu söyleme göre küreselleşmeyi “kaçınılmaz ve karşı konulmaz bir süreç” olarak görmek demek,

küresel sermaye hareketlerine direnmemeyi ve minimal devlet anlayışının yanında yer almayı ifade eder.(Balay, 2004: 64).

Küreselleşme süreci değişik mertebelerden geçerek günümüzdeki noktaya ulaşmış olsa da küreselleşmenin tarihi seyri gereği hızlı evreleri olduğu gibi, bazen bu sürecin yavaşlama ve hatta gerileme süreci de olmuştur. Şöyle ki bu farklı süreçlerden bir tanesi de 1945 sonrası dönemdir. Bu dönemi küreselleşme sürecinin yeniden yükselişe geçmesi için başlangıç noktası olarak alabiliriz. 1945 II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin öncülüğünde kurulan IMF, Dünya Bankası, GATT ve OECD gibi uluslararası kuruluşların kurulması, globalleşme sürecinde dönüm noktasını olmuştur. Uluslararası bu kuruluşların kurulmasıyla birlikte daha sonra 1950'ler ve 1960'larda yeni ve farklı bir küreselleşme dalgası ortaya çıkmıştır. Bu dalga 1950'li ve 1960'lı yıllarda hem gelişmiş hem de birçok gelişmekte olan ülkelerde küresel üretim ve bununla beraber küresel ticaret hızlı bir artışa neden olmuştur. Bu dönemde ABD kökenli doğrudan yabancı sermaye yatırımlarındaki hızlı artış ivmesi kayda değerdi. 1970'lerde bu doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına yakından bakıldığı zaman ilk bakışta basit imalat sanayi ağırlıklı olan bu yatırımlar, daha sonra değişerek teknoloji yoğun imalata ve hizmet sektörüne kayarak bir dönüşüm evresi geçirmiştir. Bütün bu gelişmeler, ülkeler arasındaki bütünleşme sürecine olumlu bir katkı sağlamıştır.(Çataloluk, 2005: 6)

II. Dünya Savaşı sonrasında Bretton Woods anlaşması ile kurulmuş olan ve altın-dolar ilişkilerine bağlı olarak yürüyen uluslararası para sistemi 1970' li yılların başında çökmüş, bunun neticesinde sabit kur sistemi yerini dalgalı kur sistemine bırakmış, nihayetinde döviz piyasaları küreselleşmeye başlamıştır. Aynı zamanda ortaya çıkan petrol krizinin etkisiyle oluşan ve Avrupa bankalarında biriken Petro-Dolar/Euro-Dolar denilen fonlar, değerlendirilmek için kendilerine pazar ararken, gelişmekte olan ülkelere yönelerek uluslararası bir borç piyasası yaratmışlar ve sermaye de böylece küreselleşmeye başlamıştır. Sonrasında, dünya ekonomisinde banka dengesi giderek büyümüş, bu küreselleşme süreci içinde, ekonomik büyüme yavaşlamış ve krediye talep arttıkça mali sermayenin de gücü artış göstermiştir. Küresel seviyede faaliyet gösteren ve git gide istikrarsızlığı artan bir ortamda kâr peşinde koşan mali sermayenin en önemli gereksinimi, sermaye dolaşımının önündeki engellerin kaldırılması, yabancı sermaye yatırımlarının kolaylaştırılması ve bankaların korunması olmuştur.(Olgun, 2007: 147)

Öte yandan, sanayi alanında yoğunlaşan üretici firmaların faaliyetleri, hızlı pazar değişiklikleri, ürün ve üretim teknolojisindeki baş döndürücü gelişmeler, rekabetin kızışması sonucu 1980'li yıllarda küreselleşmede çok belirgin bir durum almıştır(Camadan, 2010: 8).

1980 sonrası küreselleşme ile birlikte sanayiye yönelik üretim artış göstermiş ve sermaye akışları hız kazanmıştır. 1990 birliğinin yapmış olduğu ekonomiye yönelik antlaşmalar, Avrupa'nın ve Dünya'nın ekonomik olarak birbirine

entegre olmaya başladığını ve ekonomik küreselleşmenin ivme kazandığını göstermektedir.

Bugün ise küreselleşme olgusunun içinde yaşanan bütün dünyayı tek bir bakımdan değil fakat bütünsel bir bakımdan etkilediği görülmektedir. Ancak bu olgu bütün ülkeleri ve bütün insanları aynı bakımdan, aynı zamanda ve aynı biçimde etkilememektedir. Yani küreselleşmeden bir nesnel olgu gibi söz etmek aslında onun sahip olduğu tarihsel, sınıfsal, kültürel ve düşünsel boyutun ya farkında olmamak veya farkında olarak onu yukarıda sözü edilen temellerinden bilerek koparma anlamına gelebilir. Aslında küreselleşme Avrupa merkezli insan ve evren anlayışının kendini ekonomik, sosyal, toplumsal ve politik alanda kurmanın ve yaratmanın önemli bir anını ifade eder. O, böyle olması bakımından da küreselleşme olgusunun belirleyici öznesi durumundadır(Kaya, 2009: 2).

2.Küreselleşme Ve Ekonomi Arasındaki Etkileşim

Ekonominin küreselleşmesi, kapitalist serbest piyasa ekonomisinin, rekabetin, üretim ve tüketim ilişkilerinin uluslararası konuma gelmesidir. Ekonomik ilişkilerin Uluslararasılaşması ise küreselleşmeyi izah etmek için bir başına yeterli olmayacaktır. Ekonominin neden uluslararası hale geldiği sorusunun cevabı yerel üretimin yeterli olmaması, uluslararası fiyat farklılıkları ve mal farklılaşması gibi faktörlerde saklıdır. Yerel üretimin yetersiz kalmasının sebepleri kaynak dağılımının dengesizliği, teknik eleman eksikliği ve farklı gelişmişlik seviyelerinin var oluşundandır. Fiyat farklılaşmalarının sebebi ise maliyetlerin farklı olmasıdır. Mal farklılaşması ise bireysel tatmin ile ilgili bir konudur. Bu nedenlerden dolayı ekonomik ilişkiler uluslararası hale gelmiş ve uluslararası ticaret doğmuştur(Dikkaya; Deniz, 2006: 164).

Tek boyutlu bir küreselleşmeden söz edemeyeceğimiz gibi, etkin ve güçlü bir küreselleşmeyi piyasanın küreselleşmesi gibi bir boyutta yaşadığımızı yadsımak kolay görünmemektedir. Bu sebepten dolayı, küreselleşme denildiği zaman piyasanın ve ticaretin küreselleşmesinden ve getirdiği sonuçlardan söz edilmesi günümüzdeki gerçekleri analiz etmek açısından doğru bir başlangıç olarak kabul edebilir. Aslında, Avrupa'nın entegre olması açısından da görülen durum aynıdır. Başlangıçtaki gelişme ve genişleme süreci içinde ekonomik bütünleşme hedefi ön plana çıkmakta, en çok bu alanda başarılı olunmakta ve işlevsel yaklaşımla bu alandaki bütünleşme ve birleşmenin zamanla diğer alanlara yayılması beklenmektedir. Fakat, globalleşen piyasa ile Avrupa'daki iktisadi bütünleşme ve birleşme arasında bazı benzer durumlar olduğu gibi çok mühim ayrılıkların da olduğunu gözden kaçırmamak gerekmektedir. Bu ayrılıkların Avrupa bütünleşmesini ve birleşmesini küreselleşmeden daha cazip ve çekici kılan özellikler olduğu da bilinmektedir(Koray, 2005: 23).

Dünya ekonomisinin ne kadar küreselleştiği sorusuna verilebilecek en iyi cevap, dünya ticaretinde ve doğrudan yabancı yatırımlarındaki gelişmelere bakılarak cevap verilebilir. Bu iki alandaki temel göstergeler, dünya ekonomisinin

globalleşmediğini göstermektedir. Veriler ve oranlar dünya ekonomisinin globalleşmeden ziyade, bölgeselleştiğini ve bölgeselliğin giderek yaygınlaştığını gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla dünya ekonomisi, bu bağlamda başını AB'nin çektiği Avrupa ve Japonya'nın öncülüğündeki Asya ve ABD arasında yoğunlaşmaktadır. Bu üçgen içindeki Afrika'nın payı gün geçtikçe azalmaktadır. Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması "NAFTA" (North American Free Trade Agreement) ülkeleri ve AB'nin payı her geçen gün artmaktadır(Fındıkçı, 2006: 38).

‘‘Günümüzün ekonomik küreselleşmesi, piyasa sistemi ve piyasa ekonomisi sistemi aracılığıyla ülkeler arasındaki ekonomik ilişkileri birbirine yakından bağlıyor. Sadece malların uluslararası ticaretinde görülmemiş bir genişleme ve sermaye hareketlerinde yüzlerce kat büyüme görülmüyor. Aynı zamanda doğrudan dış yatırımlar, hizmet ticareti, bilim ve teknoloji ticareti, bilgi yayılımı, personel hareketleri ve uluslararası turizm de büyük bir hızla gelişme gösterdi. Bütün bu alanlardaki karşılıklı bütünleşme ve gelişme, sonuçta, her alanda, çok yönlü ve çok kanallı olarak son derece bütünleşmiş ve gelişmiş bir piyasa sistemini ortaya çıkartıyor. Dünya piyasası sistemi ve piyasa sistemi, dünya üzerindeki bütün ülkeler arasında yakın bir ilişki doğuruyor ve ekonomik alanda her ülkeyi bir bütüne entegre ediyor’’(Cheng Enfu, 2012: 2).

Ekonomik küreselleşme temel olarak iki farklı aşamada gerçekleşmektedir. Bu aşamalardan ilki ticari ekonomik serbestlik ikincisi ise finansal ekonomik serbestliktir. Ticari ekonomik serbestleşme, mal ve hizmet ticareti üzerindeki engelleme, tarife ve kontrollerin kaldırılması, uluslararası ticaretin serbest bir şekilde yapılmasını kapsamaktadır. Finansal ekonomik serbestleşme ise finansal piyasaların üzerindeki kontrol ve sınırlamaların kaldırılarak, ulusal ve yerel finans piyasalarının uluslararası piyasalara uyumlu hale getirilmesini kapsamaktadır(Özel, 2012: 23).

Küreselleşmenin ekonomik boyutu, en fazla öne çıkan ve en fazla tartışılan boyutudur. Ekonomik boyut, küreselleşmenin öteki boyutlarına nazaran en eski dönemlere dayanan ve en derinleşmiş safhası ve boyutudur. Öyle ki günümüzde ekonomik alanda herhangi bir milliyetçilikten söz etmek, bütün ekonomik, siyasal veya toplumsal sistemde imkansız görünmektedir. Yabancı sermaye, sosyalizmin koyu bir şekilde uygulandığı ülkeler tarafından bile kabul görmüş ve bu sistemlerin yıkılmasına giden süreci hızlandıran bir etken, bir faktör de olsa, yabancı yatırımlar teşvik edilmiş ve destek görmüştür. Günümüze bakacak olursak büyük ölçüde çok uluslu şirketlerin yönlendirdiği küresel bir ekonomik düzen, dünyanın dört bir yanını etkilediğini ve bunu başarılı bir şekilde sürdürdüğünü gözlemlemekteyiz(Köse, 2003: 10-11,).

Küreselleşmenin doğal sonucu olarak dünya ülkelerinin birbirlerine eskisinden daha çok birbirlerine bağlı hale gelmesidir. Dünya ekonomisinde ve piyasasında artan bağımlılık, milli ekonomi politikalarının etkinliğini de azaltmaktadır. Çünkü ülkeler artık önemli derecede dış dünyadan taşan etkiler ile karşı karşıyadır. Bunun gibi etkiler gelişmiş ülkeleri de geliştirmekte olan ülkeleri de farklı bir

şekilde ilgilendirmektedir. Küreselleşme sonucunda artan bağımlılık, makro ekonomik politikaların uyumlaştırılmasına daha fazla ihtiyaç gerektirmektedir. Böyle bir uyum ulusal politikaların uluslararası karşılık bağımlılıklarda göz önünde bulundurulması anlamına gelir(Akdiş, 2006: 254-255).

Serbestleşmeyle birlikte uluslararası sistemde sermaye akışkanlığı, teknolojik ilerleme ve yükselen piyasa rekabetinin bileşik baskısı, yurt içi politika yapıcılarının gücünü geri dönülmez bir halde azalttı. Küreselleşme, yurt içi ve yurt dışı muamelelerin liberasyonu yanında ekonomik açıklıkla aynı anlamda kullanılmaktadır. Ekonomik faaliyetleri yönetmede devletin üstlendiği rol küreselleşme baskılan altında azalmış ve mevcut ortamda da ilgisiz duruma düşmüştür(Seyrek, 2002: 173). Küreselleşme, makroekonomik politika seçimi ve uygulaması bakımından iktidarların hareket alanını daha çok daraltır. İlk olarak, enflasyonist bir genişleme yolu çok fazla daralacaktır. Nedeni de, dış rekabete açılmış bir ülke için, fiyat seviyesi, öncekinden daha çok önemli duruma gelecektir. Sübvansiyonlar da belirli durumlar dışında, bu sistemle bağdaşmaz. En mühimi ise, iç ve dış finansal piyasaların liberalleşmesi sonucunda, hükümetlerin ekonomi politikası yapımında, özellikle kısa vadeli sermaye hareketlerini denetleme fırsatını geniş ölçüde ellerinden kaçırmış olmalarıdır(Gökdere, 2001: 92).

“Ekonomi politikalarındaki bu kısıtlamalara rağmen, devletler, ekonomik ve sosyal yaşamın farklı kesimlerine ilişkin kuralları koymayı sürdürmektedir. Fransız Başbakanı M Jospin, Cenova’daki gösterilerden sonra, Zenginler kulübü OECD üyelerinde 1965’te GSYH’nin % 25’ini oluşturan devlet harcamalarının, günümüzde % 37’ye yükseldiğini; dünyanın yoksul ülkelerinde ne zaman devlet çökerse, gelişmenin gerileyip yatırımların durduğu ve sermayenin kaçtığını hatırlattıktan sonra “küreselleşmenin modern devletlere yeni bir meşruiyet kazandırdığını” söylemişti(Gökdere, 2001: 92). Bununla birlikte, küresel şirketlerin ulusal ekonomi politikalarını, hatta siyasal sistemi lobizm yoluyla etkilemek üzere her sene büyük harcamalarda buldukları bilinmektedir. Harcamaların miktarını öğrenebilme fırsatı olmasa da, en büyük 200 şirketten 94’ünün dünyanın lobizm merkezi Washington DC’nin K Sokağı koridorunda, hiç değilse birkaç blok uzağında “hükümet ilişkileri” ofisleri bulunduğu biliniyor. George W. Bush’un Kyoto Protokolü’ne yanaşmamasında UÖŞ’in belirleyici rol oynadığı görüşü yaygınlık kazanmıştır.” (Gökdere, 2001: 92).

Küreselleşme, çok çarpıcı ve önemli ekonomik gelişmeler doğururken hem ekonomi biliminin teorik safhasında(özellikle makro iktisat ve parasal iktisatta) hem de uygulama ve iktisat politikalarında önemli gelişmeleri ateşledi. 1970’lerin ortaları ve 1980’lerde hem teorik analizde, hem de iktisat politikalarının yönetimi konularında çok yoğun gelişmelere rağmen, ekoller arasında tam bir konsensüs söz konusu değildi. Fakat 1990’larda, daha önce çok tartışılan ana akım ekollerin (Yeni-Klasik ve Yeni-Keynesyenlerin) bir çok konuda birbirleriyle olumlu diyalog kurarak melez bir analizi geliştirdikleri ve yeni bir konsensüs geliştirdiklerini öne sürmemiz mümkündür(Yay, 2009: 30).

“Küreselleşme olarak ad verilen bu sürecin temelinde, asıl olarak, dünya ekonomisinin krizine çözüm olarak ortaya çıkan politikalar yatmaktadır. 1960’ların sonlarında başlayan ve 1973’te zirveye varan bir süreçte, ekonomik krizi derinleştiren Batı dünyasının, küreselleşme sürecini başlatırken, temel amacı, azalan ve düşen kâr oranları sorununa çare bulmaktı. Bu hedef ve doğrultuda başvurulmuş en mühim politikalarından biri, yeniden bölüştürme programlarının daraltılması, sosyal harcamaların kısılması ve vergi oranlarının düşürülmesi oldu. Gerçekten de, uygulanan politikaların sonucunda, 1980’lerin başlarından itibaren kâr oranları önemli ölçüde yükselişe geçti. Fakat, küreselleşme sürecinin en mühim özelliği kâr oranlarındaki yükselişle ekonomik büyüme, üretkenlik artışı ve tüketim arasındaki bağlantının kopmasıydı. Küreselleşme süreciyle birlikte yükseliş gösteren kâr oranları ekonomik büyümeye, yeni yatırımlara ve istihdama yol açmıyordu. Uygulanan daraltıcı para ve maliye politikaları sonucunda talep daha az artarken, üretime dönük yatırım cazibeliğini kaybediyordu. Yatırımcılar bakımından finansal spekülasyon daha cazip duruma geliyor, kârlar finans piyasalarına aktarılıyordu”(Ataay, Kalfa, 2012: 306).

Son olarak şunu diyebiliriz ki ekonomik küreselleşme beraberinde, piyasa ekonomisinin gelişmesini ve yayılmacı bir vaziyete bürünmesini, dünya çapında ekonomik örgütlenmelerin hız kazanmaları ve gün geçtikçe sayılarının artmasını, serbest ticaretin yayılmasını, sermaye hareketlerinin, olağanüstü serbestliğini, dış ticaret hacmindeki genişlemeyi ve artışı ile birlikte çok uluslu şirketlerin faaliyetlerinin genişlemesini getirmiştir(Aktel, 2001: 197).

3. Sonuç

Sonuç itibari ile küreselleşme gerek siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik sonuçları bakımından karmaşık oluşumlara neden olmakta ve ekonomik yapıyı keskin bir değişikliğe uğratmaktadır. Küreselleşme sürecinin birçok tarafıyla araştırılmaya ve incelenmeye ihtiyacı vardır. 1970’li yılların başında Bretton Woods sisteminin çökmesi ile birlikte sermaye hareketlerinde hızlı bir artış olmuştur. 1980 sonrası dönemde ise ekonomideki liberalleşme ve serbestleşme ile birlikte küreselleşme daha çok ön plana çıkmıştır. Ayrıca 1980 sonrasında sanayi yönelik yatırımların hız kazanması sanayi ağırlıklı üretimin artması ve üretici firma sayısında artış görülmesi kuşkusuz küreselleşmenin bir sonucudur. 1990 sonrasında ise Sovyetler Birliğinin çökmesi ve Avrupa Birliğinin olumlu bir şekilde birbirine entegre olması küreselleşmenin önemini gitgide arttırmıştır. Yaptığımız bu analizler çerçevesinde şunu diyebiliriz ki küreselleşme gün geçtikçe ülkelerin ekonomik bağlarını birbirlerine daha sıkı hale getirmekte ve dünyanın tek bir pazar haline dönüşmesinde baş rol oyuncu olarak görülmektedir. Son olarak şunu söyleyebiliriz ki artık küreselleşme ve ekonomi birbirini tamamlayan iki kavram olarak nitelendirilebilir.

Kaynakça

- Akdiş Muhammet, (2006), Para Teorisi ve Politikası, Ankara: Gazi Kitapevi.
- Aktel, Mehmet, (2001), “Küreselleşme Süreci ve Etki Alanları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, C.VI, Sayı: 2, s.197.
- Akyol Servet; Ulutürk, Süleyman, (2007), “Küresel Kamu Malları: Hegemonya ve İstikrarın Küresel Ekonomi Politikası”, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı: 13, s. 64.
- Ataay Faruk; Kalfa Ceren, (2012), “Küreselleşme, Neoliberalizm ve Demokrasi”, *Alternatif Politika Dergisi*, Cilt: IV, Sayı: 3, s.306.
- Ateş Davut, (2006), “Küreselleşme: Ne Kadar Tek Boyutlu?” *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, Cilt: VII, Sayı: 1, s.25-38.
- Aydemir Cahit; Kaya Mehmet, (2007), “Küreselleşme Kavramı ve Ekonomik Yönü”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* www.e-sosder.com ISSN:1304-0278 Bahar-2007, C.VI, Sayı: 20, s.268.
- Balay Refik, (2004)“, Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, cilt: 37, sayı: 2, s.s.63-64.
- Bayar Fırat, (2008), “Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye”, *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, s.25-34, Üçüncü Katip, T.C. Seul Büyükelçiliği.
- Camadan İbrahim Ethem, (2010), *Küreselleşmenin Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Değerlendirilmesi*, Bitirme Projesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.8.
- Ceng FU (2012), Ekonomik Küreselleşme ve Anti-Küreselleşme Üzerine Bazı Düşünceler, Çeviren, Cem Kızılççe, -<http://www.anafikir.gen.tr/90-diger-konular/dunyadan/307-ekonomik-kuresellesme-ve-anti-kuresellesme-uzerine-bazi-dusunceler-cheng-enfu.html> (Erişim Tarihi: 14.06.2013)
- Çataloluk Cuma, (2005), **Küreselleşme Sürecinde IMF İstikrar Politikalarının Etkinliği(Türkiye Örneği), Doktora Tezi**, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa. s.6.
- Çelik Mehmet Yunus, (2012), “Boyutları ve farklı algılarıyla küreselleşme”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt II , s.57-58.
- Dikkaya Mehmet; DENİZ Fatih, (2006), “Ekonomik Küreselleşmenin Yol Açtığı Problemler: Teorik Bir Bakış”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: II, Sayı: 3, s.164.
- DPT(Devlet Planlama Teşkilat),(1995), *Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Entegrasyonlar*, ISBN 975 – 19 – 0984 - 8 (basılı nüsha), Kitap-2.
- Fındıkçı Aydın, (2006), “Dünya Ekonomisi Küreselleşmenin Neresinde?”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt III, s. 38.
- Gökdere, Ahmet, (2001), “Küreselleşmeye Genel Bir Bakış”, *Ankara Avrupa Çatışmaları Dergisi*, Cilt I, Sayı: 1, s. 92.
- Hasanoğlu Murteza, (2001), “Küreselleşmenin Devlet Yönetimine Etkileri”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 43, s.72.

KÜRESELLEŞME VE EKONOMİK KÜRESELLEŞME

- Harford, T. (2008), Görünmeyen Ekonomist, Çeviri Sibel Demirel, Pegasus Yayınları, İstanbul, ss.241,
- Kaya Mehmet, (2009), ‘‘Küreselleşme Yaklaşımları’’, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:13, s.1-16.
- Koray Meryem, (2005), ‘‘ “Reel” Küreselleşme veya Küreselleşmenin Realitesi’’, *Toplum ve Çalışma Dergisi*, Sayı: 2005/4, s.23.
- Köse Ömer, (2003), ‘‘Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü’’, *Sayıştay Dergisi*, Sayı:43, s. 10-11.
- Olgun Hürriyet, (2006), ‘‘Küreselleşme Kavramı ve İçeriğine Genel Bir Bakış’’, *Sosyo- Ekonomi Dergisi*, Sayı: 2006/1, s.147.
- Özel Hasan Alp, (2012), ‘‘Küreselleşme Sürecinde Ticari ve Finansal Açıklığın Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği’’, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt: X, Sayı: 19, s. 23.
- Özkan Abdullah, (2006), ‘‘Küreselleşme Sürecinin Medya ve Kültür Üzerindeki Etkileri’’, *Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi, Stratejik Rapor No:15*, s.4-6.
- Selen Ufuk, (2004), *Küreselleşme Sürecinde Devletin Dış Ticaret Politikaları Üzerindeki Rolü*, Doktora tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, s.4-26.
- Seyfi Tamer, ÇELİK Sabri, (2009), ‘‘Küreselleşme-Kültür İlişkisinin Eğitim Örgütlerini Etkileme Biçimleri (Kayseri Örneği)’’, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 27, s.282.
- Seyrek İsmail, (2002), ‘‘Küreselleşme Sürecinde İktisat Politikaları ve Yakınsama Tezi’’, *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi Özel Sayısı*, s.173-179.
- Taner Okan, (2004), *Dünyada ve Türkiye’de küreselleşme ve yoksulluk Süreci*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, s.21.
- Türe İlknur, (2011), ‘‘Küreselleşme, Kapitalizm ve Ulus-Devlet’’, *Politika Dergisi*, s.4.
- Ay, Gülsün, Gürkan, (2009), ‘‘Küreselleşme ve Para Politikası’’, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt I, Sayı:1, s. 30-31.